

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΡΗ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΑΘΗΝΑ 1989

Η ἀδερφή

ταν πέθανε ή μητέρα και τὸ σπίτι μας σκόρ-
πισε σάν ἀπὸ ξαφνικὸ ἄνεμο, ή ριπή του πή-
ρε και τήν ἀδερφή μακριά. Τήν κλείσανε σ'
ένα σκολειὸ στὴν πόλη. "Ήτανε δέκα χρόνια
μεγαλύτερή μου, κι ὁ παππούς κι ή γιαγιά δὲν μπορού-
σανε νὰ τήν πάρουν ὅπως ἐμένα στὴν ἐρημη ἐξοχή ποὺ
ζοῦσαν. "Ἔτσι μαζί με τὴ θολή Οὐμηση τῆς μητέρας μου
ἔμεινε και τὸ ὄνειρο μιᾶς ἀδερφῆς, τόσο θολὸ κι αὐτό,
ὅπως μπορούσε νὰ μείνει στὸ νοῦ ἐνὸς παιδιοῦ τριῶν ἢ
τέσσερων χρονῶν. Καὶ θὰ ἔσβηνε ὁλότελα, ἂν τὸ ὄνομά
της δὲ ζοῦσε πάντα στὸ σπίτι, ἂν ή γιαγιά δὲν ἔδινε τοῦ
μικροῦ ἀδερφοῦ τὰ φιλιὰ ποὺ τοῦ ἔστελνε ξεχωριστὰ σὲ
κάθε γράμμα της, κι ἂν πάντα τὴν πρωτοχρονιά δὲν
ἔφτανε κάτι ἐξεπίτηδες γι' αὐτόν. Θυμοῦμαι ἀκόμα τὴ
χαρὰ ποὺ εἶχα μ' ἓνα μικρὸ ἀλογάκι, ποὺ κουρδιζόταν
κι ἔτρεχε γοργὰ στὸ πάτωμα. Μιὰ μέρα ὅμως τὸ πήρα
νὰ τὸ δείξω ἐνὸς χωριατόπουλου, ποὺ ἐρχότανε και παί-
ζαμε ἔξω στὴν αὐλή. Δὲν μπορούσε νὰ κυλήσει καταγῆς
στὰ χόρτα, κι ἔτσι πήγα και τὸ ἔβαλα νὰ τρέξει ἀπάνω
στὴ στενὴ σανίδα ποὺ εἶχε γιὰ γεφύρι τὸ ποταμάκι, ποὺ

περνούσε μέσα στις λιτές και στα καλάμια στην άκρη του περιβολιού. Δε στοχάστηκε πώς μπορούσε να λοξέψει και να πέσει στο νερό. "Όταν τὸ βγάλαμε και τὸ ἔφερα στὸ σπίτι, δὲν κυλούσε πιὰ. Βράχθηκε μέσα ἡ μηχανή του κι ἔπειτα σκούριασε κι ἔμεινε ἀκούνητο, πεταμένο σὲ μιὰν ἄκρη. "Όταν τὸ ἔμαθε ἡ ἀδερφή, ἔγραψε πὼς θὰ φέρει ἄλλο τὸ καλοκαίρι ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ἐρχότανε. Ξεμπερδεύε με τὸ σκολειὸ και τὴν περιμέναμε ὅλοι με χαρά.

Καὶ νὰ ἔνα δειλινὸ τὴν ἔβγαλε τὸ ἀμάξι στὴν αὐλόπορτα μαζὶ με τὸν παππού, ποὺ πῆγε και τὴν πῆρε κάτω στὸ σκάλωμα, ὅπου πιάναν τὰ βαπόρια. "Όταν ἀκουσα τὸν κρότο, ἔτρεξα και γώ, μὰ ὅταν εἶδα τὴν ἀδερφή ποὺ πῆδησε ἀπὸ τὸ ἀμάξι, ἔχασα μεμιᾶς ὅλο τὸ θάρρος μου και γύρεψα νὰ κρυφτώ πίσω ἀπὸ τὸ φουστάνι τῆς γιαγιάς. Μ' ἔπιασε ξαφνικὴ ντροπὴ γιὰ τὴν παλιά, τὴ λερωμένη φορεσιά μου και τὰ χέρια μου τὰ μαυρισμένα ἀπὸ τὸν ἥλιο και τὰ χώματα. Τὸ ὁμορφο καπέλο τῆς ἀδερφῆς με τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα και με τὸ βέλο, τὸ φανταχτερό της φόρεμα και τ' ἄσπρα τὰ σκαρπίνια με τὸ ψηλὸ τακούνι με ξαφνίσανε. Συνηθισμένος με τὴ μαυροφόρα τὴ γιαγιά και τίς χωριάτισσες ποὺ ἔβλεπα μόνο ἐκεῖ στὴν ἐρημιὰ, δὲ φανταζόμουν ποτὲ τὴν ἀδερφή ἔτσι σὰν κυρία, ὅμοια με τίς ζωγραφιές ποὺ ξεκολλοῦσαν ἀπὸ τὰ τσίτια και μοῦ δίναν οἱ γυρολόγοι, σὰ σταματοῦσαν ἔξω στὴν αὐλόπορτα και ψούνιζε ἡ γιαγιά.

"Ἐπρεπε πρὶν ἀκόμα ἡσυχάσει καλὰ-καλὰ ἡ ἀδερφή, νὰ πάει νὰ βγάλει ἀπὸ τὸ μπαούλο της και νὰ μοῦ δώσει τὸ παιγνίδι ποὺ περίμενα, γιὰ νὰ ξεθαρρέψω και νὰ κα-

θίσω μερικὲς στιγμὲς στὰ γόνατά της. Τὸ παιγνίδι ὅμως δὲν ἦταν τὸ ἀλογάκι ποὺ περίμενα. "Ἦτανε μιὰ μικρὴ ξύλινη βαρκούλα με λευκὸ πανί.

"Αὐτὴ δὲν ἔχει φόβο νὰ σκουριάσει», εἶπε ἡ ἀδερφή και με ἄφησε νὰ πάω νὰ τὴ δοκιμάσω κάτω στὸ νερὸ τοῦ ποταμιού.

Τὴν ἄλλη μέρα ποὺ με πῆρε ἡ ἴδια ἀπὸ τὸ χέρι και πῆγαμε μαζὶ νὰ ρίξουμε τὴ βάρκα, δὲν ἦταν πιὰ ἡ χτεσινὴ κυρία. Φοροῦσε τσίτινο κοντὸ φουστάνι, εἶχε ριγμένη μιὰ πλατιὰ μαντίλα στὰ μαλλιά και μπῆκε στὸ νερὸ κι αὐτὴ και κυνηγούσαμε μαζὶ τὴ βάρκα, ποὺ τὸ ρέμα ἤθελε νὰ τὴν τραβήξει πρὸς τὸν καταρράκτη ποὺ βούιζε ἀπόβαθα πίσω ἀπὸ τίς λιτές. "Εκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιού ἦταν ἡσυχο και ρηχὸ τὸ ποταμάκι. Σερνότανε σουφρώνοντας και μουρμουρίζοντας ἀπάνω στὰ γυαλιστερὰ χαλίκια κι ἀπλωνότανε τρεμόλαμπο και λαγαρὸ μέσα στὰ θερισμένα κίτρινα χωράφια.

"Εκεῖ ἐρχόμαστε κάθε πρωὶ και ρίχναμε τὴ βάρκα. Καὶ γιὰ ν' ἀσφαλιστοῦμε καλύτερα νὰ μὴ μᾶς φύγει, πλέκαμε μιὰ δέση με κλαδιὰ και με χαλίκια παραπέρα ἐκεῖ ποὺ τὸ ρέμα στένευε, και καθισμένοι στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ ἀπολνούσαμε τὴ βάρκα και τὴν κοιτάζαμε νὰ τρέχει τρεκλιστά, πότε ἴσια πότε λοξεύοντας, ὅπως τὴν ἔσερνε τὸ ρέμα, ὅσο ποὺ γύριζε και χανότανε μαζὶ με τὸ ποτάμι πίσω ἀπὸ τὰ καλάμια.

"Πάει, ἔστριψε στὸν κόρφο», εἶπε κάθε φορὰ ἡ ἀδερφή.

Πηγαίναμε, τὴν παίρναμε και ξαναρχινοῦσε τὸ παι-

γνίδι. Ξαναρμένιζε πάλι ή βάρκα και χανόταν πάλι πίσω απ' τὰ καλάμια κι ή αδερφή μου έξηγοῦσε τί είναι κόρφορ και μου μιλοῦσε για τή θάλασσα, που δὲν τή θυμόμουν οὔτε σάν ὄνειρο ἀπὸ τὸν καιρὸ που καθόμαστε στὴν πόλη. Πῶς φανταζόμουνα τή θάλασσα, δὲ μου μένει πιὰ στὸ νοῦ. Θυμοῦμαι μόνο πῶς τὸ ποταμάκι ἀνοιγότανε μπροστά μου σάν κατιτίς ἀπέραντο, κι ή βάρκα με τὸ λευκὸ πανὶ μεγάλωνε σὲ τρόπο που νὰ χωρεῖ και μένα και τὴν ἀδερφή, και τὴν ἔβλεπα νὰ μᾶς παίρνει μέσα και τοὺς δυὸ και νὰ κυλᾷ και νὰ χάνεται μαζὶ με μᾶς σὲ μακρινό, ἄγνωρο, ὁμορφο ταξίδι.

"Επειτα ἤρθε ὁ πατέρας ξαφνικά ἕνα βράδι και τὴν ἄλλη μέρα πήρε μαζί τὴν ἀδερφή. "Εκλαιγα, ὅμως δὲν ἤθελα νὰ πάω και γώ, γιατί φοβόμουνα τὸν πατέρα. Πολὺ σπάνια τὸν ἔβλεπα και δὲν ἄκουγα στὸ σπίτι πολλά καλὰ γι' αὐτόν. Καὶ μιὰ φορὰ που πήγε ὁ παππούς στὴν πόλη νὰ δεῖ τὴν ἀδερφή, δὲ θέλησα νὰ πάω μαζί κι ἄς πιθυμοῦσα και γώ νὰ δῶ τὴν ἀδερφή και νὰ δῶ κιόλα και τή θάλασσα. "Επειτα ἤρθε πάλι ξαφνικά ὁ πατέρας ἕνα βράδι και μαλώσανε με τὸν παππού. Καὶ γιατὸ δὲν ξαναείδαμε οὔτε κείνον οὔτε τὴν ἀδερφή.

"Ὑστερα ὅμως ξαναβρέθηκε μιὰ μέρα ή ἀδερφή στὸ σπίτι. Πότε ἤρθε, πῶς και ποῖος τὴν ἔφερε, δὲν τὸ ἐνιωσα ἢ δὲν τὸ θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνο τὴ θλίψη και τὴ σιωπὴ που ἔφερε μαζί της. Κάτι χειρότερο, κάτι πιὸ ἀνίσυχο ἀπὸ σιωπὴ: ἕνα ἀδιάκοπο, ἀτέλειωτο κρυφοψιθύρισμα. Κρυφοψιθύρισμα μέσα στὴν κάμαρα τῆς ἀδερφῆς, ὅταν ἔμενε μόνη της με τὴ γιγιά' κρυφοψιθύρισμα

τῆς γιγιάς με τὸν παππού παντοῦ ὅπου βρισκόντανε κι αὐτοὶ μονάχοι. "Αμα βλέπανε μπροστὰ τοὺς ἄλλον, παύανε, και ξαναέπερτε ή σιωπὴ πιὸ πνιγερή. Τὰ μάτια τῆς γιγιάς ἦτανε σκοτεινὰ και δακρυσμένα κάποτε, ὁ παππούς σεργιανοῦσε ἀδιάκοπα πέρα δῶθε στὸ μακρὸ χαγιάτι και ζάρωνε τὰ φρύδια, ὅπως τὸ συνηθοῦσε, και κάπνιζε και μιλοῦσε μοναχός.

"Η γιγιά ἔλεγε πῶς ή ἀδερφή ἦταν ἄρρωστη, πῶς κρύωσε στὸ δρόμο. Μὰ δὲ φέραν τὸ γιατρὸ οὔτε τότε οὔτε ὕστερα. "Η γιγιά καθότανε κοντά της και τῆς χάδευε τὸ χέρι και τὰ μαλλιά, μὰ ὁ παππούς δὲν ἔμπαινε ποτὲ στὴν κάμαρα τῆς ἀδερφῆς. Κι ή ἀδερφή πάλι δὲν ἔβγαινε ποτὲ ἀποκεῖ. Κλεισμένη μέσα κι ὅσο ὁ χειμῶνας σκοτεῖνιαζε τὸ περιβάλλει και τὴν ἐξοχή, κλεισμένη μέσα κι ἅμα με τὴν ἀνοιξὴ φούντωνε ή αὐλή μας, γέμιζε ἥλιο ή λαγκαδιὰ και λιῶσαν στὰ βουνὰ τὰ χιόνια. Δὲ θέλησε νὰ ῥθεῖ οὔτε μιὰ φορὰ νὰ ρίξουμε τὴ βάρκα στὸ ποταμάκι που ξεθόλωσε και ρήγγνε, και καθὼς ζέστανε ὁ καιρὸς μπορούσα πάλι νὰ βουτῶ μες στὸ νερό. "Η ἀδερφή καθόταν πάντα γερμένη σ' ἕναν καναπέ, σκυφτὴ στὸ κέντημά της, χλωμὴ κι ἀγέλαστη, ἀδύνατη και σιωπηλή. Μ' ἔπαιρνε κοντά της και με κοιτάζε στὰ μάτια δίχως νὰ μιλεῖ. Μόνο μιὰ μέρα, καθὼς ἀκουμποῦσε στὸ παράθυρο και κοιτάζε μέσα στὸ ἀνοιγμένο τζάμι, ὅπου καθρεφτιζόταν ή αὐλὴ κι οἱ ῥάχες πέρα, μου εἶπε ξαφνικά:

«Δὲς τί ὁμορφα που εἶναι δῶ μέσα».

"Εσκυψα στὸν ὄμο της και κοιτάξα καλύτερα. Τὸ πη-

γάδι με τις ροδοδάφνες ένα γύρο φαινότανε μπροστά-μπροστά, πίσω μαύριζε ψηλόλιγνο ένα κυπαρίσσι, έπειτα πρασινίζανε τὰ δέντρα του περιβολιού κι αποπίσω τους έλαμπε στο βάθος μιὰ στενή λουρίδα από τὸ ποταμάκι. Πολλές φορές είχα δεῖ καθρεφτισμένη ἐκεῖ στο τζάμι τὴν εἰκόνα αὐτῆ τῆς λαγκαδιᾶς· ὅμως τὴν ὥρα ἐκείνη, καθὼς ἔγερνα στὴν ἀδερφή κι είχα μπροστά μου τὸ ἀδυνατισμένο πρόσωπό της με τὰ βαθουλά τὰ μάτια, μοῦ φάνηκε πὼς τὴν εἰκόνα πού δειχνότανε στο τζάμι τὴν ἔβλεπα καὶ γὼ με τὰ θλιμμένα μάτια τῆς ἀδερφῆς. Κι ἔμενα ἀμίλητος καὶ κοιτάζα ἐκεῖ μέσα καὶ θυμοῦμαι πὼς τὸ γνώριμο αὐτὸ μέρος—ὅπως καθρεφτιζότανε σκορρότερο, ὅπως τὸ φωτοῦσε καὶ θαμπότερα, πνιγμένα ὁ ἥλιος, καὶ τ' ἀνθῆ από τις ροδοδάφνες κοκκινίζανε σπαρτὰ σὰ φλόγες—μοῦ φάνταζε ἄξαφνα σὰν κόσμος ἄγνωστος καὶ νέος, παρ᾽ ἄξενος καὶ μαγικός.

«Μόνο ἐδῶ μέσα εἶν' ὁμορφος ὁ κόσμος», ξαναεῖπε ἡ ἀδερφή.

Ἦταν τὰ τελευταῖα της λόγια πού ἔκουσα.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες μέρες τὸ σπίτι βρέθηκε στο πόδι ἕνα πρωί. Ἡ γιαιγιά πού μπῆκε στὴν κάμαρα, δὲ βρῆκε καὶ τὴν ἀδερφή. Τὴ γυρέψανε παντοῦ, ὅσο πού τὴ βγάλανε νεκρὴ ἀπ' τὸ ποταμάκι, κάτω ἐκεῖ στὸν καταρράχτη πίσω ἀπὸ τις ἱτιές ὅπου μᾶς ἔσερνε τὸ ρέμα τὴ βαρκούλα. Τὴ φέρανε στο σπίτι σκεπασμένη. Εἶδα μόνο τὰ μαλλιά της πού στάζανε νερὸ καὶ τις ἄκρες ἀπὸ τὰ γυμνά της πόδια.

Ἡ σιωπὴ ξαναβασίλεψε στο σπίτι. Δὲ λύθηκε οὔτε

ὅταν τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε ὁ πατέρας καὶ θάψανε τὴν ἀδερφή, οὔτε ὕστερα ὅσο ἔζησε ἡ γιαιγιά.

Κι ὁ πατέρας, ὅταν πῆγα ἔπειτα μαζί του, δὲ μελέτησε ποτὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδερφῆς. Μιὰ φωτογραφία της ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἦταν στο σκολειὸ στὴν πόλη, ἔστεκε στο κομὸ τῆς σάλας. Ἐπειτα χάθηκε κι αὐτή, δὲν τὴν ξαναεῖδα. Ὡστόσο δὲ λησμόνησα ποτὲ τὸ πρόσωπο τῆς ἀδερφῆς. Τὸ βλέπω πάντα σκυφτὸ μπροστὰ στο τζάμι τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ, ἐκεῖ πού γέρνω τώρα κάποτε καὶ γὼ νὰ δῶ γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁμορφὸ τὸν κόσμο.

μένα φρύδια πέρα δώθε στο μακρὸ χαγιάτι καπνίζοντας
 ἀμίλητος καὶ βροντώντας μονόρυθμα καὶ ἀδιάκοπα, σὰ
 χτύπους ρολογιοῦ τῆς πλήξης, τὰ τακούνια ἀπ' τὴς παν-
 τοῦφλης του στὴς πλάκες, τὸν ἄκουσε, ἔριξε κεῖθε μιὰ
 ματιὰ καὶ πέταξε καὶ κείνος ἓνα γέλιο ἀπὸ τὰ δόντια,
 ἓνα —δὲν ἄκουσα καλὰ— «ἄλλαξε;» ἢ «θ' ἀλλάξει!»

Τὸ ὄνειρο τῆς Κλάρας

ἦν Κλάρα, δὲν τὴν ἀγάπησε ποτὲ κανεῖς. Πῶς ἦταν τόσο ἄσχημη δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστέψει, κι ἄς τὸ φοβότανε. "Ὅμως δὲν τὴν ἀγάπησε ποτὲ κανεῖς, καὶ στίς συντροφισσές της ποὺ φλυαροῦσαν γιὰ τοὺς ἔρωτές τους, ἔπρεπε νὰ κάθεται νὰ πλάθει καὶ νὰ διηγεῖται κι αὐτὴ φανταστικὲς ἱστορίες γιὰ νέους ποὺ τὴν ἀγαπῆσαν μιὰ φορὰ καὶ γι' ἄλλους ποὺ τὴν κυνηγοῦν ἀκόμα. Πότε διηγότανε ρομαντικοὺς περίπατους μέσα στὰ δάση μὲ τὸν ἑναν, πότε ταξίδια μὲ τίς βάρκες καὶ τὰ βαποράκια στὸ ποτάμι καὶ στίς λίμνες μὲ τὸν ἄλλον. Αὐτὰ ὅλα γινότανε τίς Κυριακὲς ποὺ ἡ Κλάρα ἔμενε στὸ σπίτι καὶ συντρόφευε τὴν ἄρρωστη μητέρα της, ἢ ἔβγαινε τὸ ἀποβραδὶς στ' ἀπόμερα γιὰ ν' ἀνασάνει καὶ νὰ πλάσει καλύτερα ἔξω στὸν ἀέρα τὸ ὄνειρο ποὺ θὰ ἱστοροῦσε τὴν ἄλλη μέρα στίς συντροφισσές της. Ὁ φίλος ποὺ εἶχε τώρα ἦταν ἓνας ξένος μὲ μελαψὴ θωριά, μὲ μαῦρα μάτια καὶ μαλλιὰ. Ἦταν ἀπὸ μακροσμένον τόπο, ἀπὸ μιὰ χώρα ὅπου δὲν πέφτει ποτὲ χιόνι, ὅπου οἱ κάμποι χάνονται στὸ ἄπειρο μάκρος σὲ πυρὴ ἄχνα, τὰ δέντρα κρεμοῦνε πρὸς τὰ κάτω τὰ κλαδιά, μέσα στὰ δάση

ζούν πουλιά παράξενα και τὰ λευκά και σιωπηλά παλάτια καθρεφτίζουν τις κολόνες τους και τις κορφές στ' ακίνητα κίτρινα νερά τῶν ποταμιῶν. Οἱ συντρόφισσές της ἀνοίγανε πλατιά τὰ μάτια, όταν ἡ Κλάρα διηγόταν πῶς ἔχει κι ὁ φίλος της ἕνα παλάτι και θὰ τὴν πάρει νὰ πᾶν ἐκεῖ νὰ ζήσουνε μαζί.

Κι ἡ Κλάρα τὸν περίμενε νὰ ῥθεῖ, ὅπως εἶχε περιμένει και τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν ἤρθαν. Κι ἕνα βράδι, ἐκεῖ ποὺ γύριζε στὸ σπίτι κι ἐνιωσε ξαφνικά νὰ τὴν ἀκολουθοῦν σιγὰ κι ἀργὰ σὰν τὰ δικά της κάποια πατήματα, ὑποψιάστηκε μὴν εἶναι αὐτὸς ἀληθινά. Μὰ σὰ νὰ τῆς σταμάτησε μεμιᾶς τὸ αἷμα, ἡ καρδιά της χτυποῦσε τόσο ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ στρέψει πίσω νὰ τὸν δεῖ. Μόνο όταν ἔφτασε στὴν πόρτα της και μπῆκε μέσα, γύρισε κι ἔριξε πίσω γλήγορη ματιά και εἶδε ἀντίκρου τὰ μάτια του ποὺ λάμπαν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ. Ἀνέβηκε βιαστικὴ τὴ σκάλα και ἔτρεξε στὸ παράθυρο. Ἐκεῖνος στεκόταν ἀκίνητος κοντὰ στὸ στυλό τοῦ φαναριοῦ κι εἶχε τὰ μάτια καρφωμένα στὸ παράθυρό της.

Ἡ Κλάρα δὲν κοιμήθηκε οὔτε κείνη τὴ νύχτα οὔτε τὴν ἄλλη. Γιατὶ τὰ βήματα τοῦ ἀγνώστου τὴν ξαναπήρανε κοντὰ και τὸ ἄλλο βράδι· κι ὅταν ἀνέβηκε στὸ σπίτι, ἐκεῖνος ξαναστήθηκε σὰ στυλὸς ἀντίκρου στὸ παράθυρο μὲ τὰ μάτια γυρισμένα ἐκεῖ. Τὸ τρίτο βράδι δὲ βαστοῦσε ἄλλο ἡ Κλάρα. Φόρεσε πάλι τὸ καπέλο της και ξανακατέβηκε στὸ δρόμο. Κατέβηκε ἀποφασισμένη νὰ πάει ἴσια στὸν ἀγνωστο, ἀθέλητα ὅμως τράβηξε ἴσια στὸ δρόμο χωρὶς νὰ ξέρει ποῦ τραβᾷ. Ὁ ἕνας δρόμος ἐβγαζε

στὸν ἄλλον και κείνος ἔξω στὸ μεγάλο πάρκο. Ἡ Κλάρα πέρασε τὸ μέρος ποὺ ἦταν γεμάτο φῶς και κόσμο και μπῆκε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ στενὰ μονοπάτια, ποὺ φιδωτὰ και μισοφωτισμένα χανόνταν κάτω ἀπὸ τοὺς μαύρους θόλους τῶν κλαριῶν. Χάθηκε μέσα σὲ αὐτοὺς και προχωροῦσε. Πίσω της ἐνιωθε νὰ τὴν ἀκολουθοῦν τὰ βήματα τοῦ ἀγνώστου ἀργά, σιγὰ σὰν τὰ δικά της πάντα. Καὶ προχωροῦσε ὅσο ποὺ ἔφτασε στὸ μέρος ὅπου μιὰ λίμνη μισοκρυμμένη κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα ἔκοβε τὸ πάρκο. Ἀμα σταμάτησε, σταματῆσαν και τὰ βήματα κοντὰ της· κι ὅταν κάθισε στὸ κάθισμα ποὺ ἦταν ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ, βρέθηκε καθισμένος σιμὰ της κι ὁ ἀγνωστος. Ἐνα φανάρι κρεμασμένο ἀνάμεσα στὰ δέντρα, τῆς ἔφεξε και κεῖ νὰ ξαναδεῖ τὴν ὄψη του. Ἦταν μελαψή, μὲ μαῦρα μάτια και μαῦρα μακριὰ μαλλιά. Ἦταν ἐκεῖνος.

Ἡ Κλάρα τὸν κοίταζε ἀμίλητη κι ἀσάλευτη, σὰ θυμισμένη σὲ ὄραμα. Δέντρα κοντὰ, λιγνά, σκυφτά, γυρτόκλινα, δέντρα μὲ φύλλα ἀριά, μακριὰ, λεπιδωτά, πολύχρωμα, παράξενα χρυσοφειγίζανε σὰ γνώριμα, σὰν ἔγνωρα στὴ ρόδινη ἀντηλιά, ἡ ἐκσταση τῶν πλατιῶν κάμπων ποὺ χάνονται πέρα μακριὰ σὲ πυρὰ βάθη ἀνοιγόταν γλαυκόλαμπη μπροστὰ της. Εἶχε διαβάσει στὰ βιβλία γιὰ τὰ μέσα μάτια ποὺ κάποτε βλέπουν πρωτότερα ἀπὸ τὰ ἔξω μάτια, και κοίταζε πάντα τὸν ἀγνωστο και περίμενε νὰ τῆς μιλήσει κι ὀνειρευόταν και λαχτάριζε νὰ τῆς μιλήσει γιὰ τὸ μακρινὸ τόπο του, γιὰ τὰ παράξενα πουλιά ποὺ ζοῦν στὰ δάση, γιὰ τὰ κίτρινα ἀκίνητα νερά ποὺ καθρεφτίζουν τὰ λευκά παλάτια. Μὰ ὁ ἀγνωστος δὲν

άνοιγε τὰ χεῖλη, παρὰ τὴν κοίταζε καὶ κεῖνος σιωπηλὸς καὶ ἀσάλευτος. Ἔτσι σιωπηλὸς ὦλο τὸ βράδι ἐκεῖνο, ἔτσι ἀσάλευτος καὶ σιωπηλὸς καὶ τ' ἄλλα βράδια στὴ σειρᾷ, ὅταν ἡ Κλάρα τὸν ἔσερνε κατόπι τῆς κι ἐρχόνταν καὶ καθίζανε κοντὰ-κοντὰ στὸ ἴδιο κάθισμα ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ.

Ἡ Κλάρα τώρα δὲ μιλοῦσε λόγο στὶς συντροφισσές της γιὰ τὴν ἱστορίᾳ αὐτή. Ἐμενε σιωπηλή, συλλογισμένη ὅλη τὴν ἡμέρα, σὰ νὰ ὀνειρευόταν καὶ νὰ περίμενε μόνο νὰ ῥθεῖ τὸ βράδι.

Τέλος ἓνα βράδι σιωπηλὸ καὶ σκοτεινὸ σὰν ὅλα τ' ἄλλα, ἓνα βράδι ποὺ σὰν πάντα τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ ἔπεφτε στὸ πρόσωπο τοῦ ἀγνώστου καὶ σερνότανε στὰ πόδια του σὰ φίδι καὶ τρεμόπαιζε κιτρινωπὸ ἐκεῖ στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ, ἡ Κλάρα σίμωσε πρὶν κοντὰ τὸν ἀγνώστο καὶ τοῦ ἔπιασε τὸ χέρι.

Ἐκεῖνος δὲν κουνήθηκε. Τὴν ἄφησε νὰ τὸ κρατᾷ, τὴν κοίταξε στὰ μάτια καὶ τὴ ρώτησε:

«Πῶς σὲ λένε;»

Ἡ Κλάρα εἶπε τὸ ὄνομά της.

Κι ὁ ἀγνώστος κοιτάζοντάς τὴν πάντα ψιθύρισε:

«Δὲν εἶσαι σύ—»

Ἡ Κλάρα τέντωσε τὰ μάτια.

«δὲν εἶσαι σύ, τῆς μοιάζεις μόνο· τῆς μοιάζεις στὴν ἀσχημιᾷ—»

Ἡ Κλάρα ἔκαμε νὰ τραβήξει τὸ χέρι της, μὰ ἐκεῖνος τὸ κράτησε:

«τὰ ἴδια κρεμασμένα χεῖλη, τὰ ἴδια τ' ἀχμινά, τὰ

κοκαλιάρικα τὰ μάγουλα, τὰ πεταγμένα ἔξω· τὰ ἴδια τὰ μικρά, τ' ἀχρωμα, τ' ἀλαμπτα τὰ μάτια, τὸ ἴδιο τὸ καμπουριασμένο τὸ κορμί. Ἦταν ἡ πρὶν ἀσχημιᾷ καὶ κείνη ἀπ' ὅλες. Κανεὶς δὲν τὴν κοίταζε, κανεὶς δὲν τῆς μιλοῦσε, κανεὶς δὲν τὴν ἀγάπησε. Οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦνε νὰ δοῦνε τὴν ψυχὴ. Καὶ κείνη εἶχε καλὴ ψυχὴ. Δὲ μίλησε ποτέ· δὲ γέλασε ποτὲ μὲ μένα ἐκεῖνη. Καθότανε μόνη στὴν ἄκρη, μαζεμένη, καὶ κοίταζε ἄφωνα, σὰν πάρδαλη ἀπὸ τὸ κλουβί, τίς ἄλλες ποὺ γελοῦσανε μὲ μένα. Ἐκεῖνη δὲν ἔμοιαζε μὲ αὐτές, δὲν ταίριαζε στὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ τὴ σκότωσα».

Ἡ Κλάρα τινάχτηκε, μὰ ὁ ἀγνώστος δὲν τῆς ἄφησε τὸ χέρι.

«Τὴν ἀγαποῦσα καὶ τὴ σκότωσα», ἔακολούθησε, «μὰ μὴ φοβᾶσαι, ἐσὲ δὲ σ' ἀγαπῶ. Ἐσὺ δὲν εἶσαι κείνη, ὅπως φαντάστηκα ὅταν σὲ εἶδα πρώτη φορά. Νόμισα πῶς πέραςσε ἡ ψυχὴ της σὲ σένα, πῶς ἀναστήθηκε σὲ σένα, πῶς ξαναῆρθε στὴ ζωὴ μὲ σένα. Μὰ ὄχι, ἐσὺ δὲν εἶσαι κείνη. Ἐσὺ τρέμεις. Ἐκεῖνη δὲν ἔτρεψε. Ἐπέλεξε μόνη τὰ μαλλιά καὶ μοῦ τὰ ἔδωσε στὸ χέρι. Μοῦ τὰ ἔδωσε καὶ τῆς τὰ πέρασα γύρω στὸ λαιμὸ θηλιά, τράβηξα, ἔσφιξα τὴ θηλιά γερὰ, καὶ τὰ μάτια της, τὰ μικρὰ τὰ μάτια της ἀνοίξανε πλατιά στὸ χάος, τεντωθήκανε πόρτες ὀρθάνοιχτες στὴν ἄβυσσο· σὰν πλάκες σμάλτο ἀσπροφεγγίσαν τ' ἀχρωμα τὰ μάτια, σὰν αἵμοστάλαχτα ρουμπίνια ἀστράψαν τ' ἄλαμπτα τὰ μάτια. Τρόμαξα καὶ τῆς σκέπασα τὸ πρόσωπο. Ἐβλεπα μόνο τὸ γυμνὸ κορμί. Παίζανε φέγγη χλωμοκίτρινα, ἀχνορόδινα κι αὐτοῦ, πνιγόταν ἀσπρογά-

λαζες, πρασινωπές, θαμπόχρυσες ἀναλαμπές. Πώς πνίγονται μουντά μιά μέρα θαμπερή τὰ χρώματα στὸ φίλδισι, πώς τρεμοφέγγει στὰ νερά ἐκεῖ τὸ λειψὸ φεγγάρι πού τρυπᾷ τοὺς κλάδους—ἔτσι ἔφεγγε μπροστά μου τὸ γυμνὸ κορμί».

Ἡ Κλάρα κοίταζε στὴ λίμνη ὅπου ἔδειχνε τὸ χέρι του. Τὰ νερά ἦταν σκοτεινά, φεγγάρι δὲ φαίνόταν· μόνο στὴν ἄκρη, ἐκεῖ μπροστά θαμπότερεμε ἡ λάμψη τοῦ φανταριοῦ κιτρινωπή.

«Γιατί τὴ σκότωσα γυμνή», ξακαλούθησε ὁ ἄγνωστος· «γυμνώθηκε ὅταν εἶδε πώς τὴν ἤθελα γυμνή, κι ἔπεσε στὸ κρεβάτι. Ἐσύ δὲ θέλεις, ἐσύ δὲ λύνεις μόνη τὰ μαλλιά—»

Ἐφερε τὸ χέρι στὸ λαιμὸ της, σὰ νὰ ἤθελε νὰ τῆς ξεκουμπώσει τὴν τραχηλιά.

Ἡ Κλάρα ξανατινάχτηκε.

«Μὴν τρομάζεις· δὲν σὲ θέλω ἐσένα», εἶπε ὁ ἄγνωστος καὶ κατέβασε τὸ χέρι. «Ἐκείνη ἄφησε καὶ τὴ γύμνωσα, κι ἔπεσε ἔτσι στὸ κρεβάτι. Δὲν τὸ μόλυνα. Σκέπασα τὸ γυμνὸ κορμί γιατί μὲ φόβισε κι αὐτὸ ὅπως ἔφεγγε. Τῆς φίλησα μόνο τὸ χέρι πού κρεμόταν κάτω ἀσκέπαστο. Ἦταν τόσο μικρό, τόσο ἀπαλὸ τὸ χέρι της. Τὸ δικό σου εἶναι ἄσχημο, δὲν τὸ φιλῶ. Τραχύ, πλατύ, κακοπλασμένο. Δὲν εἶσαι κείνη ἐσύ, δὲν ξαναβγῆκες ἀπὸ τὸ κίτρινο νερὸ πού πῆγα καὶ τὴν ἔριξα γιὰ νὰ μὴν τῆς δεῖ κανένας ἄλλος τὸ γυμνὸ κορμί. Δὲν εἶσαι σύ, τῆς μοιάζεις μόνο. Ἐσύ δὲ θέλεις νὰ πεθάνεις, δὲ θέλεις ν' ἀγαπήσεις, δὲν μπορείς— ἢ θέλεις; Λέγε!»

Ἐμεινε κρατώντας, σφίγγοντας δυνατὰ τὸ χέρι της.

Ἡ Κλάρα ἔσκυψε τὸ πρόσωπο. Δὲν μπορούσε ν' ἀντικρύξει τὸ δικό του, δὲ βαστοῦσε νὰ βλέπει τὰ μάτια του πού ἀστράφτανε μεγάλα, μαῦρα, κρύα κάτω ἀπὸ τὸ κίτρινο τὸ φῶς.

Σὲ λίγο ἔνιωσε πώς τῆς ἄφησε τὸ χέρι, κι ὅταν τόλμησε καὶ ξανασήκωσε τὸ πρόσωπο, ὁ ἄγνωστος εἶχε χαθεῖ.

Τὸ ἄλλο βράδι, ὅταν γύριζε στὸ σπίτι, δὲν ἄκουσε πίσω της τὸ βῆμα του. Κι ὅταν βγῆκε στὸ παράθυρο, δὲν εἶδε νὰ στέκει ἀντίκρυ, νὰ περιμένει. Περίμενε, περίμενε κι αὐτὴ— δὲ φάνηκε. Ὑστερα κατέβηκε στὸ δρόμο καὶ δίχως νὰ τὸ νιώσει βρέθηκε στὸ πᾶρκο καθισμένη στὴν ἄκρη τοῦ νεροῦ. Ἐμεινε ὡρὲς μόνη, ἀσάλευτη, σκυφτή. Ὁ ἄγνωστος δὲν ἦρθε. Ὅταν ὅμως σηκώθηκε νὰ φύγει καὶ μπῆκε στὸ στενὸ σκοτεινὸ μονοπάτι, τότε τῆς φάνηκε πώς ἄκουσε νὰ σβῖνει σὰν ἀποπίσω της, σὰν ἀπὸ μακριὰ ἢ κοντά, ἢ σὰν ἀπομέσα της μονάχα ἓνα μακρὸ, τρικυμιστό, χαχανιστὸ ἄγριο γέλιο.